

Plantin-Moretusprijs
voor de bestverzorgde boeken van 2004

VLAAMSE UITGEVERS VERENIGING
PLANTIN GENOOTSCHAP

VLAAMSE UITGEVERS VERENIGING

Hilde Van Laere

Hof ter Schrieklaan 19
2600 Berchem
03-230 04 15
hilde.van.laere@boek.be

JURYLEDEN

Herman Lampaert

Lentestraat 11
1050 Brussel
02-647 60 21

Otto Koch

Schorpioenstraat 12
2018 Antwerpen
03-235 36 54

Marc Mombaerts

Stationsstraat 103
9880 Aalter
09-374 29 31

Hilde Peleman

Jakobijnenstraat 8
9000 Gent
09-223 57 94

Karel F. Treebus

Wagnerstraat 3
NL-2651 VD
Berkel & Rodenrijs
+31 (10) 511 56 93

VLAAMSE
UITGEVERS
VERENIGING

Ten geleide

AL TE LANG HEBT U moeten wachten op een nieuwe selectie van bijzonder uitgegeven boeken in Vlaanderen.

De Vlaamse Uitgevers Vereniging knoopt – eindelijk! – opnieuw aan met de traditie om jaarlijks de Plantin-Moretusprijs voor de bestverzorgde boeken in Vlaanderen uit te reiken. De samenwerking met het Plantin Genootschap hiervoor is nieuw, en mocht leiden tot een verhoogde professionalisering van de jurering en de bekroningsprocedure. Dat sluit dan weer naadloos aan op het intrigerende aanbod van elegante, in het oog springende publicaties die het afgelopen jaar door Vlaamse uitgevers aan de man zijn gebracht.

Geniet van de selectie, door de jury hierna toegelicht, en u zult het met ons eens zijn: hier worden nog verdraaid schone boeken uitgegeven.

Rudy Vanschoonbeek

Voorzitter Vlaamse Uitgevers Vereniging

Ludo Simons

Voorzitter Plantin Genootschap

Inleiding

ZOWAT VIJFENTWINTIG JAAR GELEDEN werd ons in ronkende zinnen en zonder verpinken de dood van het boek aangekondigd. In diezelfde kwarteeuw ondergingen we gedwee niet minder dan drie opeenvolgende spellingshervormingen. Afgezien van de flinke schade, aangebracht aan ons geschreven erfgoed, veroorzaakten die herdrukken bij de vleet. Tandengeknars bij onze grootste auteurs in Noord en Zuid enerzijds, gejubel bij de papierindustrie en uitgeverswereld anderzijds.

Niet onder de indruk daarvan – de doodverklaarders en de spellingsdokters zijn intussen verstild – tuurden enkele van onze knapste boekontwerpers hun werk in voor de *Plantin-Moretusprijs 2004*. Boekontwerpers uit twee generaties, overtuigd van de universaliteit van het boek zowel als van de macht van de taal.

2 Maar allereerst bewust van hun voornaamste taak: de visualisering van het woord, het gesprek, de argumentatie, de visie en het oogmerk van de auteur. Door middel van het boek. In een dwingend samenwerkingsverband tussen auteur, uitgever, illustrator, lithograaf, drukker, binder... en op gelijk niveau.

De auteur beschikt over zijn taalvaardigheid en expressievermogen, de ontwerper over een visuele syntaxis: een stel ongeregelde regels (om het maar eens onvoorzichtig uit te drukken) dat materiaal, formaat, zetwijze, lettertype, vouwwijze, kleur, bindwijze,... in verhouding brengt en interactief op één doel afstemt: een optimaal leescomfort, binnen een ergonomisch object. De ontwerper als pleitbezorger van de auteur.

Het boek als ontmoetingsplaats tussen auteur en lezer. Met een lijf dat – zo voorspiegelt mij een ontwerper – *‘elegant, vederlicht, handzaam, duurzaam, éénkleurig, éénlettertypig, vlak opvallend, voorzien van notitieruimte, moeiteloos opbergbaar, meteen hervindbaar is,... zorgzaam voor je ogen-handen-rug,... voedzaam voor je hersens. En dit alles als resultaat van de tekstanalyse. Alreeds op de omslag zal, open en bloot de volledige inhoudstafel staan en op omslag 4 een uitgebreid colofon.’* Zijn ontwerp voor een schoolboek is bijna klaar. Zien, dacht ik!*

Temidden van vele studiegidsen, romans, kookboeken, instructieboeken, woordenlijsten, reisgidsen, kunstboeken,... bestaat *de* studiegids – enzovoort – niet. Vanuit de analyse van de *grondtekst* naar de *periferische teksten*, kan nu, meer dan ooit (met de elektronica naderen we een handschriftelijke vrijheid), een optimaal boek groeien. Daartoe staat de kennis, de ervaring en het talent van de ontwerper ten dienste. Ten dienste van de lezer, die we nooit mogen onderschatten en die alle respect verdient.

Herman Lampaert, 9 augustus 2004

Juryvoorzitter

* In de categorie *Educatieve uitgaven* kon de jury niet één werk bekronen. Bijzonder jammer. Vooral als we beseffen dat menig student over een computer beschikt die hem de mogelijkheid geeft *zelf* te gaan uitgeven. Maar hoe? Nergens beter dan in de eigen studieboeken mag hij vernemen hoe een boek ontstaat, lijfelijk én anders. De colofon daarin zal nooit te uitgebreid kunnen zijn. Het kan hem een grotere waardering voor de auteur, boekarchitect, drukker en uitgever bijbrengen. En een afkeer voor de ravages aangericht door een ondoordacht gebruik van de fotokopieerapparaat.

4

<i>Categorie</i>	Kunst
<i>Titel</i>	Antwerpen, onvoltooide stad
<i>Auteur</i>	Christian Leysen
<i>Uitgever</i>	Lannoo, Tielt
<i>Taal</i>	Nederlands
<i>Grafisch ontwerper</i>	Louis Van den Eede
<i>Cartografie</i>	Aquaterra, Gent
<i>Lithograaf</i>	Aquaterra, gent
<i>Zetter</i>	Anagram, Gent
<i>Lettertype</i>	DTL Dorian & DTL Argo
<i>Drukker</i>	Die Keure, Brugge
<i>Aantal pagina's</i>	208
<i>Papiersoort</i>	Arjomari 150 grams
<i>Formaat h x b x d</i>	24 x 20 x 1,6 cm
<i>Binder</i>	Die Keure, Brugge
<i>Publieksprijs</i>	29,95 euro
<i>Gewicht</i>	850 gram

HET 850 GRAM WEGENDE boekblok zit gevat in een soepele omslag, waarvan de ruime flappen aan beide zijden informatie dragen. De bindwijze waarborgt duurzaamheid zowel als het goed openliggen van dit boek. Met zijn hoogte van 24 cm kan het op elke boekenplank terecht. De onberispelijke vormgeving – van micro- tot macrotypografie – is door het ganse boek volgehouden. In een schijnbaar eenvoudig stramien wist de ontwerper het overvloedig illustratiemateriaal, met haar bovendien ongelijke effecten en afkomstig uit verschillende bronnen, evenwichtig en afwisselend op te vangen.

Op mat, zacht aanvoelend papier kregen alle elementen, van het paginacijfer tot de bijschriften bij de afbeeldingen, een gebruiksvriendelijke en vanzelfsprekende plaatsing. Met zoveel aandacht voor *ergonomie* & *economie* staat dit boek aan de antipode van het pompeuze kunstboek.

5

6

Categorie Kunst

Titel **Tekenen en rekenen**

Auteur Panamarenko

Uitgever Ludion, Gent / Amsterdam

Taal Nederlands

Grafisch ontwerper Panamarenko

Illustrator Panamarenko

Lithograaf Steurs, Antwerpen

Zetter Anagram, gent

Lettertype Garamond

Drukker Die Keure, Brugge

Aantal pagina's 144 plus 8 schutbladzijden

Papiersoort Furioso, 200 gram

Formaat h x b x d 43 x 30,5 x 2,5 cm

Binder Jansen Binders, Leiden

Publieksprijs 75 euro

Gewicht 2450 gram

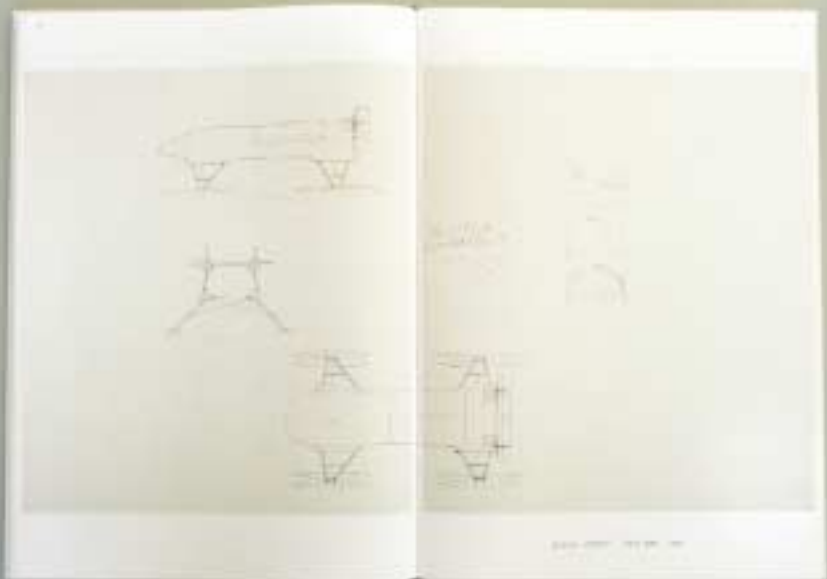

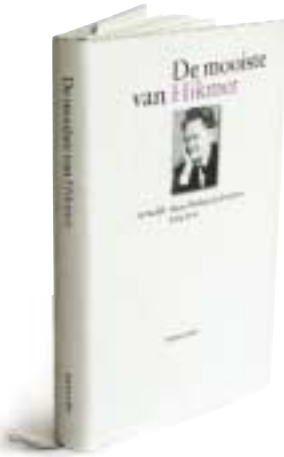
VOORLIGGENDE BOEK VERWIJLT tussen het kunstenaarsboek, het bibliotheek- en het kunstboek. Het gehele concept berust bij één persoon: Panamarenko, die hier uit zijn tekeningen en collages uit de jaren 1966–2003 een grote keuze toont. De formaten van de afgebeelde originelen hebben logischerwijze het boekformaat medebepaald, meteen een economisch want genormaliseerd formaat, namelijk DIN A3.

De bewust neutrale typografie moet het hier in alle opzichten afleggen van de prenten. De schaarse teksten lopen op korte regels, linkslijnend en zonder afbrekingen. Al vanaf de omslag en de rug van het boek staan volle regels in hoofdletters die we liever optisch gespatieerd hadden gezien.

Twee al te zeldzame kwaliteiten vermelden we graag: waar één tekening twee volle bladzijden beslaat, bleef men 5 mm uit het rugwit, waardoor de middenvouw nooit in de tekeningen *bijt*, bovendien zorgt het hoogwaardig bindwerk voor het vlak-openliggen van het boek. Op bepaalde tekeningen is suggestief gebruik gemaakt van een opdruk in vernis.

Wellicht werd aanvankelijk een *losbladige* uitgave overwogen, wat dan méér kansen bood voor het optimaal bekijken van de prenten, maar ook economisch een andere richting uitging. Dit ongemeen boeiend boek verschaft uren kijkgenot, waarna de tekeningen je nog in geen dagen loslaten.

8

<i>Categorie</i>	Literatuur
<i>Titel</i>	De mooiste van...
<i>Auteur</i>	Nâzım Hikmet
<i>Uitgever</i>	Lannoo, Tielt & Atlas, Amsterdam
<i>Taal</i>	Turks & Nederlands
<i>Grafisch ontwerper</i>	Antoon De Vylder
<i>Zetter</i>	De Diamant Pers, Herentals
<i>Lettertype</i>	DTL Haarlemmer van Jan van Krimpen
<i>Drukker</i>	Lannoo, Tielt
<i>Aantal pagina's</i>	168, waarvan 8 schutbladzijden
<i>Papieroort</i>	Romandruk
<i>Formaat h x b x d</i>	17,6 x 11 x 2 cm
<i>Binder</i>	drukkerij Lannoo
<i>Leeslint</i>	Zilver-zwart
<i>Publieksprijs</i>	14,50 euro
<i>Gewicht</i>	200 gram

DEZE DICHTBUNDEL, uit een vlotlopende reeks die rustig het twintigste deeltje nadert, geeft een keuze uit het werk van de Turkse dichter Nâzım Hikmet. Eén visueel concept *stuurt* de reeks en voorziet oplossingen voor alle mogelijke tekst-varianten: korte én lange gedichten, korte én lange versregels, tweetaligheid, auteursnamen op de omslag, aantekeningen, enzovoort.

Op zakformaat, gevat in een identiek omslag en stofomslag, heeft elk deeltje dezelfde discreet-voornamen kleurgeving met één kleurwissel: voor de auteursnaam, op voorplat en rug. Reeds vanaf de inhoudstafel staan de oorspronkelijke teksten op de linker- en de vertalingen op de rechterbladzijden. Het Turks in de fraaie Haarlemmer-*cursief* van Jan van Krimpen, het Nederlands in de romein.

Waar een gedicht meer dan één bladzijde beslaat, maakt een zogenaamde 'trucje' (*onderaan de bladzijde is reeds het eerste woord van de volgende bladzijde te lezen*) je daarop attent. Méér van deze eeuwenoude oplossingen zijn de lezers nog steeds dienstig, voor zover de ontwerper ze ons weet aan te bieden.

Op mat, natuurwit papier. In een bindwijze voor eeuwen. Waar is een leeslint – hier is het zilver-zwart – toepasselijker dan in een dichtbundel?

Eén opmerking: een omslag uit dunnere platten was trouw gebleven aan de distinctie van het geheel. Een bedenking, ons ingegeven door de jongste uitgaven van *De Buitenkant* die opnieuw aansluiten bij beroemde voorgangers als de elegante *King Penguin*- en *Piper-Bücherei*-boekjes uit de jaren vijftig.

<i>Categorie</i>	Literatuur
<i>Titel</i>	Gangreen /de cyclus
<i>Auteur</i>	Jef Geeraerts
<i>Uitgever</i>	Meulenhoff/Manteau, Amsterdam/Antwerpen
<i>Taal</i>	Nederlands
<i>Grafisch ontwerper</i>	Dooreman & Houbrechts
<i>Zetter</i>	Style, Baal
<i>Lettertype</i>	Berthold Garamond
<i>Drukker</i>	Walleyn Graphics, Brugge
<i>Aantal pagina's</i>	1072, plus 8 schutbladzijden
<i>Papiersoort</i>	Snow bulk crème 2.2, 60 grams
<i>Formaat h x b x d</i>	20,7 x 12,8 x 4,8 cm
<i>Binder</i>	Scheeders van Kerckhove, Sint-Niklaas
<i>Publieksprijs</i>	49,95 euro
<i>Gewicht</i>	950 gram

DE BELETTERING VAN stofomslag, band, titelpagina, inhoudsopgave – allemaal in middenas-typografie – is consequent doorgedreven en monumentaal-klassiek. (Waarom de plaatsing van de paginacijfers én het te grote kopwit die lijn verlaat, is ons evenwel een raadsel).

11

De extra-vette letter voor het ene woord *Gangreen* midden de lichtvoetige Garamond veroorzaakt een onverwacht-wakkere contrastwerking. Met de warm-donkere wikkel, om de band in groenig-okerkleurig linnen heen, is eenzelfde effect bereikt.

De 1072 bladzijden dundruk zijn perfect ingebonden. De crème-tint van dit papier sluit mooi aan bij de kleur van het linnen en de schutbladen, bovendien respecteert het onze ogen en maakt zelfs de *lectuur-onderzonlicht* mogelijk.

<i>Categorie</i>	Non-fictie
<i>Titel</i>	Senses of living – Pieter Porters Decorations nv
<i>Auteur</i>	<i>Hugo Camps & Pieter Porters</i>
<i>Uitgever</i>	<i>Lannoo, Tielt & Terra, Zutphen</i>
<i>Taal</i>	<i>Nederlands, Frans, Engels, Duits</i>
<i>Grafisch ontwerper</i>	<i>Antoon De Vylder</i>
<i>Fotografen</i>	<i>Luc Wauman, Arte, Karel Daems, Marc Drofman, Claude Smekens, Jan Verlinde, Verne fotografie, Marc Wouters</i>
<i>Lithograaf</i>	<i>Antoon De Vylder</i>
<i>Zetter</i>	<i>Diamant Pers, Herentals</i>
<i>Lettertype</i>	<i>DTL Paradox & DTL Prokyon</i>
<i>Drukker</i>	<i>Die Keure, Brugge</i>
<i>Aantal pagina's</i>	200
<i>Papiersoort</i>	<i>halfmat 170 gram</i>
<i>Formaat h x b x d</i>	<i>30 x 30 x 2 cm</i>
<i>Binder</i>	<i>Die Keure, Brugge</i>
<i>Publieksprijs</i>	49,50 euro
<i>Gewicht</i>	1900 gram

AUTEUR HUGO CAMPS omschrijft de boodschap van Pieter Porters als volgt *Het creëren van een 'thuisgevoel' en het doen 'ontstaan van een ziel' zijn de hoofdingrediënten. Waarbij praal en weelde, faste et profusion, classical splendour, Pracht und Üppigkeit* nooit ver weg zijn.

Hoe *elektronica en kaarslicht* in evenwicht te houden? Voor het verzoenen van tegenstellingen en het scheppen van rust is symmetrie nog steeds het probate middel.

Ook in de typografie. Zo staan hier alle foto's en alle teksten pal in het midden van de bladzijden. Binnen die 'eeuwige' symmetrie bedient de grafisch ontwerper zich van alle hem ter beschikking staande middelen. De inhoudsopgave is al een staaltje van vindingrijkheid. Waar dankzij de typografie de viertalige inhoud niet enkel een fraai beeld geeft maar ook nog *leescomfort*, mag je dat rustig voor het gehele boek verwachten. Er is ook nog fijnzinnig met kleur omgesprongen, met specifiek grafische tekens, met leestekens, met een punt op de 'i'... steeds zonder opdringerigheid, zonder *emphase*. En precies door die zorg voor de *leesfunctie* van de teksten bleef het onversneden kijken naar de foto's gewaarborgd.

13

Papierkeuze, lithografie, druk, bindwijze,... zijn volstrekt trouw aan de veeleisende opzet van de auteurs en alle medewerkers aan dit boek.

<i>Categorie</i>	Non-Fictie
<i>Titel</i>	Ready to decorate / 365° / Chris Mestdagh
<i>Auteur</i>	Chris Mestdagh
<i>Uitgever</i>	Lannoo, Tielt & Terra Publishers, Warnsveld
<i>Taal</i>	Nederlands, Frans, Engels, Duits
<i>Tekst</i>	Veerle Windels
<i>Grafisch ontwerper</i>	Design + Chris Mestdagh + www.am-0645.com
<i>Concept</i>	www.am-0645.com
<i>Fotografie</i>	www.verne.be
<i>Lithograaf</i>	Miller graphics, Roeselare
<i>Zetter</i>	Miller graphics, Roeselare
<i>Lettertype</i>	Neue Helvetica
<i>Drukker</i>	Guido Maes, Gent
<i>Aantal pagina's</i>	160 en 8 schutbladzijden
<i>Papiersoort</i>	Phoenix motion Xenon, 150 gram
<i>Formaat h x b x d</i>	32,7 x 23,5 x 2 cm
<i>Binder</i>	Jansen Binders, Leiden
<i>Publieksprijs</i>	49,50 euro
<i>Gewicht</i>	1400 gram

HET GEHELE CONCEPT, tekstueel én visueel, fotografisch én grafisch, lag hier duidelijk in één hand. Orkestmeester Chris Mestdagh wist de touwtjes strak in de hand te houden.

Zijn home collectie wordt hier getoond in foto's die alle ingebed zijn in grauw-grijze achtergronden, waaruit ook de teksten (in negatief) oplichten. De boekband in donkerbruin linnen en de schutbladen sluiten fraai aan bij de kleur van die achtergronden.

De fotografie-regie wordt gestuurd door de jaargetijden-cyclus, met bijzondere aandacht voor een kleurgeving die *filmisch* verloopt: overheersend geel-groen voor de lentecollectie, blauwig voor de zomer buitenshuis, oranje-roodachtig voor de zomer binnenshuis, warm-rossig voor de herfst, zilverig voor de wintercollectie.

Het pathos van tekst en beeld wordt getemperd door het gestreng-hautaine totaalbeeld van dit boek. Ook de technische uitvoering dwong de unanieme bewondering af van de juryleden. Een realisatie die wereldwijd mag worden gezien.

Categorie Jeugd

Titel **Alsjeleeft!**

Auteur Geert De Kockere

Uitgever De Eenhoorn, Wielsbeke

Taal Nederlands

Grafisch ontwerper Geert De Kockere & J. Walschot

Illustrator Jurgen Walschot

Lithograaf Oranje, Sint-Baafs-Vijve

Zetter Oranje, Sint-Baafs-Vijve

Lettertype Aldine (Plantin)

Drukker Oranje, Sint-Baafs-Vijve

Aantal pagina's 32 en 8 schutbladzijden

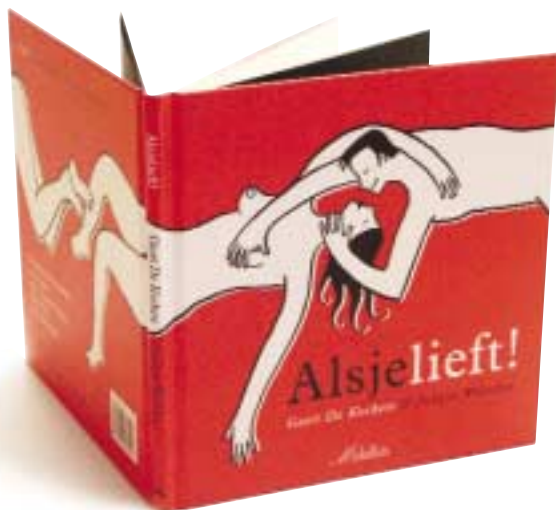
Papiersort Munken Pure, Munkedal (S)

Formaat h x b x d 17,5 x 17,5 x 0,8 cm

Binder Delabie, Aalbeke

Publieksprijs 10 euro

Gewicht 180 gram

KNAP OMSLAGONTWERP, waarvan de illustratie het gehele boekje omhelt. Het binnenwerk op crème-kleurig milieuvriendelijk Munken papier* is zeer geschikt voor de opvang van de rode en zwarte vlakken, die hier nagenoeg de helft van de papieroppervlakte beslaan. De druk van die grote vlakken is perfect gelijkmatig.

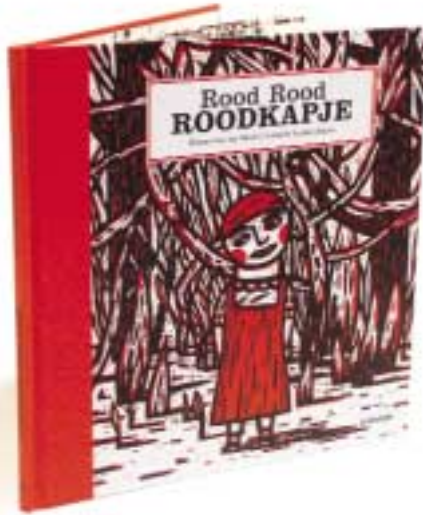
Ook het kloeke lettertype, voor zover dat onder het korps 18 blijft, doet het goed met de tekeningen. De teksten in grotere korpsen werden hier zozeer *uitgevuld* dat het woordbeeld daardoor ontwricht wordt. Een vaak voorkomend euvel in kinderboeken. Voor de grote korpsen had het gebruik van een tweede lettertype soelaas kunnen brengen én verfijning.

17

Het stevig ingebonden boekje brengt een lofwaardig pedagogisch oogmerk extra los-roze-lippig naar voren. Dertig jaar terug was dit, althans hier, ondenkbaar.

* Toen de Europese Gemeenschap navraag deed bij de grote papierfabrikanten bleek slechts een tiental bedrijven milieuvriendelijke papersoorten die als permanent gekwalificeerd mogen worden (minstens twee eeuwen houdbaar) in gesloten kringloop te fabriceren. Eén der rampzalige gevolgen: grote wereldbibliotheken hevelen steeds meer van hun aanschafbudget over naar hun restauratiebudget.

18

Categorie Jeugd

Titel **Rood Rood Roodkapje**

Auteur Edward van de Vendel

Uitgever De Eenhoorn, Wielsbeke

Taal Nederlands

Grafisch ontwerper Jan Hespeel

Illustrator Isabelle Vandenabeele

Lithograaf Oranje, Sint-Baafs-Vijve

Zetter Oranje, Sint-Baafs-Vijve

Lettertype Egyptienne

Drukker Oranje, Sint-Baafs-Vijve

Aantal pagina's 40, schutbladzijden inclusief

Papiersoort Munken Pure, Munkedal (S)

Formaat h x b x d 25 x 25 x 0,8 cm

Binder Delabie, Aalbeke

Publieksprijs 14,50 euro

Gewicht 360 gram

WAS 'ALSJELIEFT!' *eeuwig-rozig*, dit boek – van dezelfde uitgever – is naar inhoud en vorm allerm minst lieflijk. Roodkapje kan zich hier niet beroepen op een reddende hand, ze hakt letterlijk zĕlf de knoop door. Wat resulteert in een bloedplas en het vel van de wolf als tapijt.

Zo de tekst – op het norske af – zo de illustraties: vastberaden de expressionistische kant op. Twaalf van de zestien illustraties beslaan twee tegenover elkaar liggende bladzijden, aflopend aan alle randen, uiteraard in rood en zwart. En in een forse linosnedetechniek. Tweekleurig gedrukt op een geëigend papier. Het lettertype, de vette Egyptienne, houdt stand naast de illustraties. De regels staan ver genoeg uit elkaar (interlijn) om het ietwat ruime woordwit te compenseren*.

Het boekje straalt een zekere monumentaliteit uit.

19

* Deze beide typografische specificaties worden ons trouwens overtuigend aangeraden door, ondermeer, Rosemary Sassoon, in het boek *Computers and Typography* (Intellect, Oxford, England, 1993), waarin ze het heeft over typografie voor kinderen.

DEXIA

Bank

**Dexia
Antwerpen Noord**

Agentschap Berendrecht
Monnikenhofstraat 95
2040 Berendrecht
tel: 03 568 33 70
Fax: 03 568 33 79

Agentschap Hoevenen
Kerkstraat 7
2940 Hoevenen
tel: 03 660 20 40
Fax: 03 660 20 49

Agentschap Kapellen
Antwerpsesteenweg 49
2950 Kapellen
tel: 03 660 20 50
Fax: 03 660 20 69

Agentschap
Ekeren-Centrum
F. Harrewijnlaan 2
2180 Ekeren
tel: 03 544 18 40
Fax: 03 544 18 49

Agentschap Mariaburg
Kapelsesteenweg 334
2930 Brasschaat
tel: 03 317 17 90
Fax: 03 317 17 99

Agentschap Ekeren-Denk
Kapelsesteenweg 321
2180 Ekeren
tel: 03 640 33 20
Fax: 03 640 33 29

COLOFON

Projectcoördinatie
Sofie Eeckelaers,
Vlaamse Uitgevers Vereniging

Teksten
Herman Lampaert

Grafische vormgeving & fotografie
Van Looveren & Gobert, Brussel

Verantwoordelijke uitgever
Hilde Van Laere
Vlaamse Uitgevers Vereniging
Hof ter Schrieklaan 19
2600 Berchem

De brochure werd gedrukt
op *Gardapat 13*, 115 en 200 gram,
in een oplage van 400 exemplaren
De tekst werd gezet uit
de *Foundry Form* (Sans & Serif)

